

שערים בהלכה

שולחן ערוך

הלכות חלה

©

כל הזכויות שמורות

להערות והארות ניתן לשלוח מייל לכתובת :

Chala8879@gmail.com

לזיכרון עולם בהיכל ה'

לעילוי נשמת

ראש משפחתינו אציל הנפש וזך המידות, ענותן ושפל ברך, שריד לדור דעה,
 מגדולי התורה שבירושלים, מראשי מערכת "אוצר הפוסקים"
 וממתוי דרכה, מחבר הספר "שערים בהלכה", בקי נפלא בכל חדרי תורה,
 שולט שלטון בלי מצרים בכל תחומי ההלכה,
 ונהירין ליה שבילי הפוסקים והפוסקים לכל עומקם והיקפם
 הגאון ר' **משה** ב"ר שלמה יעקב **שליטא** זצ"ל
 נלב"ע ט"ז תמוז תשמ"ט

*

וזוגתו הרבנית הצנועה והצדקנית, אשת חיל יראת ה', מסרה נפשה
 למען תורת בעלה, ביתה החם היה פתוח לכל נצרך,
 צדקותיה בהצנע לכת ובענוה, בנתה ביתה בחכמה ובינה
 מרת **גולדה מירל** ב"ר יעקב אליעזר ע"ה
 נלב"ע ה' ניסן תשס"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל לעילוי נשמתו לרגל יום השנה ט"ז בתמוז תשפ"ב

בפתח השערים

לפני כארבעים שנה יצא לאור ספר "שערים בהלכה" שנתחבר ע"י הגאון הרב משה שליטא זצ"ל, בספרו זה מחדש הגהמ"ח דרך ברורה בלימוד ההלכה ובעיקר בטור ושו"ע, כאשר כל דבריו מיוסדים על דברי חז"ל, ומוכחים להפליא במקומות רבים בסידור ההלכה בטור ובשו"ע.

בספרו מובאים דברי הגמרא במסכת תענית "אמר ריש לקיש אם ראית תלמיד שלימודו קשה עליו כברזל בשביל משנתו שאינה סדורה", ואכן כל לומד הלכה – ובנידון דידן הלכות חלה, יודע היטב במה דברים אמורים.

והנה כעת, בשבח והודיה לה' נתחבר בסייעתא דשמיא קונטרס קטן על הלכות חלה עפ"י היסודות של הספר שערים בהלכה, ובו מסודרים הלכות חלה שנפסקו בשו"ע, לפי כללים ופרטים ופרטי פרטים עפ"י הסדר המופלא שסידר השו"ע בעצמו ואינו נראה בהשקפה ראשונה, ובזה מקבלים כל הלכות חלה אור חדש שמיקל הרבה על זכירת ההלכות והבנתם.

דרך לימוד זאת, עפ"י מאמר חז"ל שהביא הגהמ"ח בספרו מהספרי בפרשת האזינו שם נאמר "ר' יהודה אומר לעולם הוי אדם כונס דברי תורה כללים, שאם כונסם פרטים מיגעין אותו, ואין יודע מה לעשות, משל לאדם שהלך לקסרי וצריך מאה זוז, נוטל פרוטות מיגעין אותו, אבל אם מצרפן ועושה אותן סלעים פורט ומוציא בכל מקום שירצה". ע"כ.

מיותר לכתוב שאין לפסוק שום הלכה מתוך הקונטרס, באשר מטרת החיבור היא אך ורק סידור פסקי השו"ע עם עיקרי דברי רבותינו הנו"כ, הנוגעים לדברי השו"ע. כמו כן רצוי ללמוד בראשונה את השו"ע בפנים.

ונסיים כאן במה שהובא ב"שערים בהלכה" מ"הדרכי משה" בהקדמתו הגדולה לטור אורח חיים, שם כותב הוא על הטור "כי דבריו נאים ומסודרים, ובקל אפשר למצוא בו מבוקשו אף אחד מן המבוערים הן זקנים הן נערים, ועי"ז היו הדברים בליבי צפונים ושמורים".

שיעורים בהלכה

הלכות חלה (סימנים שכב-של)

הלכות חלה מובאים בטור ושו"ע יו"ד (סימנים שכב-של). כפי שנתבאר בספר "שיעורים בהלכה" פרק ה' אות א' דרכו של הטור ואחריו השו"ע לחלק את ההלכות הנידונות לשלושה חלקים, ועפ"ז נחלק גם כאן את הלכות חלה לג' חלקים: א) עיקר מצות הפרשת חלה (סימן שכב סעיף א'). ב) ההגדרות והדינים של המצוה. (סימן שכב סעיף ב' – סימן שכח). ג) אופנים או מקרים הנוגעים לביטול החיוב. (סימנים שכט-של). הסדר בשלושת חלקים אלו, לראשונה עיקר המצוה, לאחר מכן הרחבה של הגדרות ודיני המצוה, ולבסוף אופנים בהם אין חיוב הפרשת חלה. [כמובן שיש להעיר, שגם בחלק השני ישנם דינים של פטור וגם בחלק השלישי ישנם דינים של חיוב, ואולם על דרך כלל החלק השני עוסק בדיני החיוב, לעומת השלישי שעוסק בפטור].

חלק א. עיקר מצות הפרשת חלה

(סימן שכ"ב א')

בחלק הראשון שבהלכות חלה ישנם ב' ענינים: א) עיקר המצוה. ב) שיעורה*.

בענין הראשון נאמר מצות עשה להפריש תרומה מהעיסה וליתנה לכהן שנאמר ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה.

בענין השני של שיעור ההפרשה ישנם ב' פרטים: א) מהתורה. ב) מדברי סופרים.

א. מהתורה

בפרט הראשון ישנם ב' דינים א) כמה יפריש. ב) לשיר במקצת.

א. יש להעיר שהשו"ע נטה כאן מדרכו של הטור שלא ביאר כאן את דיני השיעור, אלא כתב שהשיעור כפי שיתבאר, וכוונתו לסימן שכח שם מובאים דיני ההפרשה. לעומתו, השו"ע בחר לסדר דינים אלו כאן בעיקר מצות הפרשה חלה. [ועיין בזה בשיעורים בהלכה פרק ו' אות ו' ואילך].

שערים בהלכה

ב

בדין הראשון נאמר שמהתורה אין שיעור, ובין שיפריש הרבה או מעט ואפילו כשעורה פוטר העיסה.

בדין השני נאמר שאם יעשה כל עיסתו חלה לא עשה כלום עד שישיר במקצת שנאמר ראשית ששיריה ניכרין.

ב. מדברי סופרים

בפרט השני נאמר שמדברי סופרים יש שיעור להפרשת חלה ובו ג' דינים: א) עיסת בעל הבית. ב) עיסת נחתום. ג) עיסת בעה"ב שנטמאה.

בדין הראשון נאמר שעיסת בעה"ב שיעורה מדברי סופרים אחד מעשרים וארבעה מן העיסה [ואפילו יעשה עיסה גדולה, ש"ך].

בדין השני נאמר שנחתום העושה עיסה למכור בשוק מפריש אחד מארבעים ושמונה [ואפילו יעשה עיסה קטנה, ש"ך].

ובדין השלישי נאמר שעיסת בעה"ב שנטמאה בשוגג או באונס, גם בעל הבית מפריש אחד מארבעים ושמונה כיון שלשיפה עומדת. וכתב הש"ך שעכשיו שכל העיסות אינן טהורות, לעולם שיעור ההפרשה הוא אחד מארבעים ושמונה ואפילו במקום שנותנים חלה לכהן.

חלק ב. ההגדרות והדינים של המצוה

(סימנים שכ"ב ס"ב - שכ"ח)

בחלק השני נמצאים רוב הדינים הנוגעים לפרטי חיוב וקיום מצות הפרשת חלה, ובו מובאים הן דיני חלות חיוב החלה, והן דיני הפרשתה ונתינתה לכהן ומה יעשה בה הכהן.

את הדינים בחלק זה יש לחלק לג' נושאים: א) דינים התלויים במקום (סימנים שכ"ב ס"ב – שכג). ב) דינים התלויים במין העיסה ושיעורה (סימנים שכב – שכו). ג) דיני ההפרשה (סימנים שכז – שכח).

הסדר בג' נושאים אלו הוא, לראשונה האדם נמצא במקום בו נעשית העיסה (ארץ ישראל או חוץ לארץ) לאחר מכן נעשית העיסה במין ובשיעור הגורמים לחיוב חלה, ולבסוף מעשה ההפרשה. [ועיין שערים בהלכה פ"ד ופ"ה אות ב'].

יחד עם זאת חשוב להקדים שאומנם שדיני ההפרשה מסודרים בנושא השלישי, מ"מ בשני הנושאים הראשונים סידר השו"ע את כל ההלכות התלויות וקשורות במקום, במין ובשיעור, ולא רק את גורמי החיוב. [עיין שערים בהלכה פ"ה אות ח' וט'].

א. דינים התלויים במקום (סימנים שכב ס"ב – שכג)

את דיני הפרשת חלה התלויים במקום יש לחלק לב' ענינים: א) חיובה שיעורה ומה יעשה בה (סימן שכב). ב) דינים שונים בהלכות חלה התלויים במקום. (סימן שכג).

הסדר בב' הענינים הוא תדיר קודם [שערים בהלכה פ"ה אות ג'], לראשונה עיקר דיני חלה התלויים במקום ונוהגים תדיר ולאחריהם דינים שונים שאינם נוהגים תדיר.

א. חיובה שיעורה ומה יעשה בה (סימן שכב).

בענין הראשון ישנם ב' נידונים: א) חיובה (סעיפים ב-ג). ב) שיעורה ומה יעשה בה. (סעיפים ד-ה). הסדר ברור, לראשונה עיקר חיוב הפרשת חלה, ולאחר מכן שיעור ההפרשה ומה יעשה בה.

א. חיובה

בנידון הראשון ישנם ב' דינים, האחד ארץ ישראל (סעיף ב'). והשני חוץ לארץ (סעיף ג').

שערים בהלכה

ד

בדין הראשון שבסעיף ב' כתב השו"ע שאין חייבים בחלה מן התורה אלא בארץ ישראל שנאמר והיה באכלכם מלחם הארץ, ודוקא כשכל ישראל שם שנאמר בבואכם ביאת כולכם ולא מקצתכם. ולכן חלה בזמן הזה אפילו בימי עזרא בארץ ישראל אינה אלא מדבריהם.

בדין השני שבסעיף ג' כתב השו"ע שמפרישין חלה בחוץ לארץ מדברי סופרים כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל.

ב. שיעורה ומה יעשה בה (סעיפים ד-ה)

את הנידון השני יש לחלק לב' עיקרים: א. ג' זמנים. (סעיפים ד-ה). ב. הברכה על אכילת החלה ואופן שריפתה. (רמ"א סעיף ה).

א. ג' זמנים

בעיקר הראשון יש נידון על ג' מקומות כפי שיבואר, ובחול"ל תיקנו להפריש ב' חלות, ויש לדון בכל זה מהו שיעור הפרשת כל חלה ואם נשרפת או נאכלת. [כפי שהקדמנו לעיל, אמנם שבחלוקה הכללית של הלכות חלה דיני ההפרשה מתבארים בסימנים שכז-שכח מ"מ סודרו כאן דינים אלו של שיעור ההפרשה ומה יעשה בה כיון שתלויים ומשתנים לפי המקום, ובאמת שלגבי עיקר שיעור ההפרשה הערנו לעיל שהטור סידרם בסימן שכח, והשו"ע נטה מדרכו כפי שנתבאר שם].

את העיקר הראשון יש לחלק לג' זמנים: א) שיעורה ומה יעשה בה בעבר. ב) שיעורה ומה יעשה בה בזמן הזה. ג) שיעורה ומה יעשה בה עפ"י המנהג. [הסדר לפי הזמן ברור, בעבר בזה"ז ועפ"י המנהג].

א. שיעורה ומה יעשה בה בעבר

הזמן הראשון הוא בעבר ובו חלוקה לשלוש ארצות. א. כל הארץ שהחזיקו בה עולי בבל עד כזיב שהוא ארץ ישראל גמור מפרישין בה חלה אחת כשיעור והיא נאכלת לכהנים. ב. שאר ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ולא עולי בבל שהוא מכזיב ועד אמנה מפרישין בה שתי חלות, הראשונה אחד מארבעים ושמונה והיא נשרפת, והשניה אין לה שיעור וניתנת לכהן לאכלה. (והטעם שיש שתי חלות כיון שהיא קרובה לארץ העמים ואין יכולין לשמור עצמם ופירותיהם בטהרה וחלותיהן טמאות וטעונים שריפה כתרומה טמאה ולכן מפרישין שתי חלות, אחת שהיא מן התורה מפרישין כשיעור ונשרפת לפי שהיא טמאה, והשניה תיקנו רבנן כדי שלא תשתכח תורת חלה, ומכיון שאינה אלא כדי שלא תשתכח תורת חלה אין לה שיעור דאוקמיה אדאורייתא). ג. כל הארץ מאמנה ולחוץ שאינו שייך כלל לארץ ישראל, ואין שם אפילו אחת מן התורה בין בסוריא בין בשאר

ה

הלכות חלה

ארצות גזרו משום ארץ ישראל ותיקנו ג"כ להפריש שתי חלות, והראשונה שנשרפת אין לה שיעור הואיל ואינה מן התורה, והשנייה אחד ממ"ח כיון שהיא נאכלת לכהנים, ומותרת לטמאים (אפילו זבים וזבות) כיון שאינה אלא מדרבנן לגמרי.

ב. שיעורה ומה יעשה בה בזמן הזה

הזמן השני הוא בזה"ז, ובו ג"כ שלוש ארצות. א. בכל ארץ ישראל, מכיון שאין חלה טהורה מפני טומאת המת מפרישין חלה אחת אחד מארבעים ושמונה ושורפין אותה מפני שהיא טמאה. [וצריך לשורפה באופן שישראל לא יהנה מהשריפה, ושאר הנאה מותרת לזר, ש"ך]. ב. מכזיב ועד אמנה מפריש חלה שניה לכהן לאכילה ואין לה שיעור, כמו שהיה מקודם. ג. ממשיך השו"ע בסעיף ה' את דין הארץ השלישית בזה"ז והיא חוץ לארץ ונאמרו בזה ב' שיטות. שיטת השו"ע: הואיל ועיקר חיובה מדבריהם אינה אסורה באכילה אלא על כהן שטומאה יוצאה עליו מגופו (והם בעלי קריים וזבים וזבות נידות ויולדות) אבל שאר טמאים במגע טומאת אפילו טמאי מת מותרים לאכלה.

ולכן, אם יש כהן שיאכל שאין לו טומאה מגופו [קטן שלא ראה קרי, או קטנה שעדין לא ראתה נדה, או כהן גדול שטבל משכבת זרעו או זיבתו אע"פ שלא העריב שמשו [שו"ע] וי"א שצריך הערב שמש, רמ"א] מפריש חלה אחת בשיעור אחד מארבעים ושמונה ומאכיל את השנויים לעיל אותה חלה, ואינו צריך להפריש שניה.

ואם אין קטן או קטנה או גדול שטבל מפריש אחת לאור ואין לה שיעור, ואחת לכהן ויש לה שיעור, ומותרים לאכלה בטומאה לזבים זבות נדות ויולדות.

השיטה השנייה שיטת הרמ"א: יש אומרים כיון שאין חלה נאכלת בזמן הזה בארץ ישראל, גם בשאר מקומות אין צריכין להפריש רק חלה אחת ולשורפה. [ולשיטה זו אפילו יש כהן קטן או גדול טהור אין ליתן להם לאכלה רק שורפין אותה. ש"ך].

ג. שיעורה ומה יעשה בה עפ"י המנהג

הזמן השלישי כותב הרמ"א הוא עתה עפ"י מה שהמנהג פשוט בכל מדינות אלו שאין מפרישין רק חלה אחת בלא שיעור ושורפין אותה ומ"מ נוהגין ליטול כזית. [ואין נותנים גם לכהן קטן או גדול טהור, כיון שאין לנו היחוס ואין יודעים איזה כהן אמיתי, ט"ז וש"ך].

ב. הברכה על אכילת החלה ואופן שריפתה (רמ"א סעיף ה')

נחזור לעיקר השני שבנידון השני ובו ב' פרטים: בפרט הראשון נאמר שהאוכל חלה אפילו בחוצה לארץ מברך תחילה על המין שרוצה לאכול ואחר כך מברך אשר קידשנו בקדושתו של אהרן וציונו לאכול תרומה.

שערים בהלכה

ו

ובפרט השני כתב הרמ"א יש אומרים כששורפין החלה עושין לה היסק בפני עצמה דישראל אסור ליהנות ממנה, ונוהגין להשליכה לתנור קודם שאופין הפת.

ג. דינים שונים בהלכות חלה התלויים במקום (סימן שכג)

נחזור לענין השני [שכנושא הראשון של דינים התלויים במקום] ונחלק אותו לד' נידונים:
 (א) **אופן אכילתה התלוי במקום**. (שכג ס"א). (ב) **דינים התלויים במקום ובכהן**. (שכג ס"א). (ג) **אכילה קודם הפרשה**. (שכ"ג ס"א). (ד) **דיני חלת ארץ ישראל**. (שכג ס"א).

כפי שהקדמנו לעיל בסימן זה שבו סעיף אחד בלבד מתבארים דינים שאינם מוכרחים בכל הפרשת חלה ולכן הם פחות תדירים וסודרו כאן.

כ"ג ה' הנידונים הראשונים עוסקים בחלת חוץ לארץ, והסדר בהם לפי התדירות [שערים בהלכה פ"ה אות ג'] לראשונה אופן אכילה בחו"ל הנוגע לכל כהן, לאחר מכן דינים הנוגעים לכהנים מסוימים בחו"ל, ולבסוף אכילה קודם הפרשה שזה לא האופן הרגיל והתדיר של הפרשת חלה.

הנידון הרביעי של חלת ארץ ישראל, זה תוספת של השו"ע על הטור, ולכן נשאר השו"ע בסדר הטור עפ"י דרכו בדרך כלל [שערים בהלכה פ"ו אות ג'] וסידרו לבסוף.

בטעם הדבר שהטור לא הזכיר את הדינים הללו של חלת ארץ ישראל נראה ברור שהוא בשל הבודלי מקומותיהם, הטור היה בחוץ לארץ לעומת השו"ע שהיה בארץ ישראל. [והדברים מבוארים להדיא בדברי הטור בתחילת הלכות תרומות בסימן שלא, וזה לשונו "מפני שאין נוהגין תרומות ומעשרות בארצות אלו אין רצוני להאריך בהם" ע"כ].

א. אופן אכילתה התלוי במקום (סימן שכג)

בנידון זה יש ב' דינים: **א.** אכילת כהן טהור עם זר. **ב.** ההיתר לבטלה ברוב ולאוכלה בימי טומאתו.

בדין הראשון נאמר שחלת חו"ל דוקא [אבל חלת ארץ ישראל שעיקרה דאורייתא אינה בכלל זה²] שמוותרת לכהן טהור מקרי [ונכלל בזה או גדול שטבל, או קטן פחות מתשע דלא חיישינן שראה, ואם ידעינן שראה אסור. רע"א] רשאי לאכלה עם זר על שולחן אחד, לפי שאינה מדמעת ואפילו נתערבה שוה בשוה. [ובזה מותרת באכילה לזר, ומ"מ אין לערבה לכתחילה לבטלה ואפילו ברוב. ש"ך].

ב. וכן שאר איסורים דבריהם לעולם צריך שישים, ואסור לבטלן לכתחילה. ש"ך.

והרמ"א כתב שיש חולקין וסוברים שאוסרת בתערובתה עד מאה ואחד במינה ושלא במינה עד שישים. [והאחרונים האריכו בזה, והמשכנות יעקב סיים שהמיקל לא הפסיד. פ"ת].²

ואם חזרה ונתערבה בעיסה ואין מאה ואחד לבטלה, אם לא אכל העיסה ישאל לחכם עליה ויתיר לו כנדר, דנשאלין על ההקדשות ויחזור ויטול חלה אחרת. [והט"ז חולק, עיין פ"ת].

בדין השני כתב השו"ע ומותר לבטלה ברוב ולאכלה בימי טומאתו [ובזה גם החולקים שהביא הרמ"א דבור צריך מאה ואחד מודים דסגי ברוב. ש"ך].

ב. דינים התלויים במקום ובכהן (סימן שכג)

בנידון זה ישנם ב' דינים: א. נתינה לכהן עם הארץ. ב. נתינה לכהן המסייע במתנותיו. בדין הראשון כתב השו"ע שחלת חוצה לארץ יכולים ליתנה לכהן עם הארץ. [והש"ך סק"ג כתב שלהלכה צ"ע בזה].

בדין השני כתב השו"ע שחלת חוץ לארץ מותר לתת לכהן המסייע בבית הגרנות [ומ"מ אסור לכהן לסייע כדי שיתנו לו. ש"ך].

ג. אכילה קודם הפרשה (סימן שכג)

בנידון השלישי נאמר עוד הקילו בחלת חו"ל שאם רצה לאכול תחילה ואח"כ להפריש מותר. וברמ"א הוסיף בזה ב' דינים: א. שיריה ניכרים. ב. מוקף.

בדין הראשון נאמר שצריך לשייר מעט יותר משיעור חלה שמפריש כדי שיהא שריים בשעה שמפריש.

ובדין השני נאמר שכשמפריש אחר שיאכל יצא שפוטר שלא מן המוקף, וזה קולא דוקא בעיסה שנתחייבה עם חלה זו, אבל עיסה שנלושה בפני עצמה אין מפרישין חלה מעיסה אחרת שלא מן המוקף.

ד. דיני חלת ארץ ישראל (סימן שכג)

בנידון הרביעי והאחרון שבסימן זה ותלוי במקום כתב השו"ע שחלת ארץ ישראל דינה כתרומה, ויש בזה ג' פרטים: א. קודם ההפרשה. ב. ההפרשה. ג. אכילה שאחר ההפרשה. הסדר בג' פרטים אלו הוא מעשי.

בפרט הראשון כתב השו"ע נאמר לא יאכל עד שיפריש.

ג. וכתב ספר תרומה שיזהר כהן שלא לאכלה בקערה במרק רותח, שלא יאסור הזר מלאכול בקערה ואם אירע כן הכלי צריך הכשר, וגם בכלי חרס סגי בהגעלה שלוש פעמים. ש"ך.

שערים בהלכה

ח

בפרט השני ישנם די דינים: בדין הראשון נאמר אינה ניטלת אלא מן המוקף (פירוש ממה שהוא קרוב וסמוך). בדין השני נאמר אינה ניטלת מן הטהור על הטמא לכתחילה. בדין השלישי נאמר כל שבתרומה לא יתרום ואם תרום אינה תרומה כן בחלה. ובדין הרביעי נאמר כל שבתרומה לא יתרום מזה על זה, כן בחלה.

ובפרט השלישי כתב השו"ע כל שאינו אוכל תרומה אינו אוכל חלה וכל האוכל תרומה אוכל חלה.

ב. דינים התלויים במין העיסה ושיעורה (סימנים שכד - שכו)

את הנושא השני העוסק בדינים התלויים במין העיסה ושיעורה יש לחלק לג' ענינים: א. מין ושיעור גוף העיסה. (סימן שכד). ב. צירוף ב' עיסות לשיעור חלה. (סימן שכה). ג. מין העיסה ושיעורה התלויים בבעלים (סימן שכו). הסדר בג' ענינים אלו הוא מפנים העיסה ולחוץ, לראשונה הדינים הנוגעים למין ושיעור גוף ופנים העיסה, לאחר מכן האופן בו מצטרפים ב' עיסות לשיעור, שזה ענין יותר חיצוני מגוף העיסה, ולבסוף ההלכות הנוגעות למין העיסה ושיעורה הקשורים בבעלים שזהו חיצוני לגמרי לגוף העיסה.

א. מין ושיעור גוף העיסה (סימן שכד)

את הענין הראשון נחלק לד' חלקים: א. מין ושיעור העיסה. (סעיף א'). ב. צירוף מיני עיסה שונים. (סעיפים ב-ח) ג. דיני טעם דגן. (סעיפים ט-י). ד. ספיקות וביטול החיוב. (סעיפים יא-יב).

הסדר בד' חלקים אלו תדיר קודם [שערים בהלכה פ"ה אות ג'] לראשונה האופן הפשוט של המינים החייבים בחלה ושיעורם, לאחר מכן צירוף מיני עיסה שונים, לאחר מכן עיסה המורכבת גם מאורז ורק קיבלה טעם דגן, ולבסוף ספיקות וביטול הענין הנידון שמסודרים תמיד לבסוף. [שערים בהלכה פ"ה אות א'].]

א. מין ושיעור העיסה (סעיף א')

חיוב חלה תלוי במין הקמח ממנו עשויה העיסה ובשיעור הקמח שממנו עשויה העיסה, ויש בזה ו' דינים: א. המין החייב בחלה. ב. השיעור החייב בחלה. ג. הכלי שבו מודדים. ד. אופן המדידה. ה. משקל. ו. כלי מידה שהוסיף הרמ"א. הדינים מסודרים בסדר מעשי, לראשונה המין לאחמ"כ השיעור, לאחר מכן באיזה כלי מודדים ואופן המדידה, ולבסוף הוסיף השו"ע צורת מדידה נוספת והיא המשקל, ואחריו כלי מידה שהוסיף הרמ"א.

בדין הראשון נאמר אין חייב בחלה אלא חמשת מיני תבואה. [שהם חיטים שעורים כוסמין שכולת שועל ושיפון, ש"ך].

בדין השני נאמר אין חייב בחלה אלא חמשת רבעים.

בדין השלישי נאמר הכלי שבו מודדים הוא מידה שמחזקת ארבעים ושלוש ביצים וחומש ביצה. [כמנין חלה ולרמז חומש יש ה' בסוף תיבת חלה, ש"ך].

בדין הרביעי נחלקו הרשב"א והרא"ש אם המדידה בקמח או בתבואה, הרא"ש סובר שמשערים בתבואה כמו עומר של מן, והרשב"א חולק דא"כ א"א לדעת כמה ניתוסף במן אחר שנטחן בריחים, ולכן המדידה בקמח ואין צריך גודש, אלא המידה תהיה מחוקה.

בדין החמישי נאמר אופן מדידה נוסף שמשקל חמשת רבעים קמח הוא תק"כ דרהם מקמח חיטים שבמצרים. ובדין השישי כתב הרמ"א ב' כלי מדידה למדידת שיעור חיוב חלה. א. כלי המחזיק עשר אצבעות על עשר אצבעות ברום שלוש אצבעות ותשיעית אצבע בקרוב, וכתב הש"ך שהם מרובעות. ב. מידה שיש בה שבע אצבעות פחות שתי תשיעיות אצבע, על שבע אצבעות פחות שתי תשיעיות אצבע ברום שבע אצבעות פחות שתי תשיעיות אצבע, ושיעור אצבעות אלו הם רוחב גודל של יד.

ב. צירוף מיני עיסה שונים (סעיפים ב-ח).

את החלק השני שבענין זה נחלק לב' נושאים: א. עיקר דיני צירוף מינים שונים והפרשתם. (סעיפים ב-ג). ב. צירוף במקרים מיוחדים. (סעיפים ב-ח). הסדר בזה הוא תדיר קודם, לראשונה צירוף מינים שונים, ואח"כ צירוף באופנים מיוחדים.

א. עיקר דיני צירוף מינים שונים והפרשתם (סעיפים ב-ג)

את הנושא הראשון נחלק לג' נידונים: א. צירוף קמח (סעיף ב). ב. צירוף עיסות ממינים שונים והפרשתם זה על זה. (סעיף ב). ג. צירוף שאור וסובין. (סעיף ג). הסדר בג' נידונים אלו ברור, לראשונה צירוף קמח שהוא הצירוף הפשוט ביותר, שבו המינים השונים מתערבים לגמרי זה בזה. לאחר מכן חיבורם של עיסות ממינים שונים בלי שמתאגדים זה בזה להיות אחד. ולבסוף הנידון השלישי אם דבר שאינו מין תבואה אלא סובין ומורסן מצטרף לעיסה לחייב בחלה. (וכן שאור שנחשב לאינו ראוי לאכילה).

יש להעיר, שכפי שהקדמנו [לעיל] למרות שעיקר הנידון כאן הוא הצירוף לחלות חיוב החלה, מ"מ סודרו כאן גם דינים הנוגעים לעצם ההפרשה וקשורים במינים השונים.

א. צירוף קמח (סעיף ב)

בנידון הראשון נאמר חמשת מיני תבואה מצטרפים לשיעור חמשת רבעים, כשעירבם קמח ולש אותם יחד, ומוסיף הט"ז שה"ה אם עשה מכל אחת עיסה ועירב העיסות עד שנעשו גוש אחד מצטרפים.

שערים בהלכה

י

ב. צירוף עיסות ממינים שונים והפרשתם זה על זה (סעיף ב)

בנידון השני ישנם ג' דינים. א. צירוף עיסות ממין שונה. ב. הפרשת ב' עיסות ממין שונה זה על זה. ג. ע"מ לחלק.

בדין הראשון נאמר שאם לש כל מין לבדו ואין בו כשיעור, ורוצה לצרפו למין אחר אין מצטרפין אלא בזה הסדר. א. החיטים רק עם כוסמין. ב. כוסמין עם כל אחד. ג. שעורים מצטרפים עם כולם חוץ מעם חיטים. ד. שיפון מצטרף עם שעורים וכוסמין ולא עם שבולת שועל וחיטים. ה. שבולת שועל מצטרף עם שעורים וכוסמין ולא עם חיטים ושיפון. ולשיטת הרמב"ם כוסמין שבולת שועל ושיפון מצטרפים.

בדין השני נאמר שאם לש כל מין לבדו ויש בו כשיעור ורוצה להפריש ממין זה על זה אין מפרישין אלא על מינו. אין מפרישין מחיטים על שום אחד מהם ולא משום אחד מהם עליהם. כוסמין ושיפון מפרישים מזה על זה. וכן שיבולת שועל ושעורים מפרישים מזה על זה. [ביאור הדבר כתב הש"ך שלענין הדין הראשון שהנידון הוא לחייב בחלה תלוי בשם עיסה דהתורה אמרה עריסותיכם ולכן כשהעיסה דומה יש צירוף ומתחייב, משא"כ לענין הדין השני שהוא להפריש מאחד על השני חשיב תרומה ואין מפרישין ממין על שאינו מינו].

בדין השלישי הוסיף הרמ"א דין ע"מ לחלק הנוגע לב' מינים ועיקר ענינו מתבאר לקמן בסיומן שכו, והביא כאן במה שנוגע לב' מינים, והכלל בזה שאם יש את התנאים להחיל חיוב חלה ורצה לחלק העיסה פטורה העיסה מחלה, ולכן אם עירב ב' מינים שאינם מצטרפים וחלקם לא באו לכלל חיוב וממילא לא חל בהם פטור, ואם הוסיף עליהם אח"כ לכדי שיעור חייבים בחלה. אבל אם עירב קב קמח עם קב קמח ממין אחר ע"מ לחלקו שחל חיוב ופטור, מעתה גם אם יוסיף על כל אחד רובע הקב ממינו פטור.

ג. צירוף שאור וסובין (סעיף ג)

בנידון השלישי נאמר ששאור סובין ומורסן מצטרפים להשלים אם לש אותם בלא הרקדה, אבל אם ריקד והפריש מורסן מתוכם וחזר ועירבם עמם אינו מצטרף. [וסובין לאחר שהפרישן כתב הש"ך שאינו מצטרף].

ב. צירוף במקרים מיוחדים (סעיפים ד-ח)

בנושא השני שבחלק זה נידונים מקרים מיוחדים ומורכבים של צירופי עיסות, ויש לחלקו לג' נידונים: א. צירוף ג' מיני עיסות (סעיפים ד-ה). ב. דבר הפטור מחלה מפריד עיסה ממין אחד לב' חלקים. (סעיפים ו-ז). ג. צירוף חדשה וישנה. (סעיף ח). הסדר בג' נידונים אלו, לראשונה אנו דנים על צירוף ג' מינים לחיוב חלה על שלשתם, ורק לאחר מכן על מקרים בהם ישנו דבר שודאי פטור והוא מפריד את העיסה לב' חלקים שאין בהם שיעור. ולבסוף נידון על צירוף חדשה וישנה שבזה העיסות הם ממין אחד והשוני

יא

הלכות חלה

ביניהם אינו במין אלא בתבואה חדשה או ישנה, כאשר דינים אלו סודרו כאן בדרך אגב כיון שהם דומים למקרים המורכבים במינים השונים ומובן שמקומם באחרונה. [ועיין בזה שערים בהלכה פ"ה אות ז'].

א. צירוף ג' מיני עיסות (סעיפים ד-ה).

את הנידון הראשון נחלק לב' דינים: **א.** בכל מין יש קב ולכן שייך חיוב חלה על כל שנים. (סעיף ד'). **ב.** בכל מין יש רק חצי קב וחיוב החלה הוא רק על ידי שלשתן. (סעיף ה').

בדין הראשון נאמר קב חיטין מצד זה, וקב שעורים מצד זה וקב כוסמין באמצע מחברן (ולפי מה שנתבאר לעיל הכוסמין מצטרף לשעורים וכן לחיטים, אבל חיטים ושעורים אינם מצטרפים) וצריך להפריש בזה מכל מין ומין. ופירוש מכל מין ומין, להט"ז מפריש רק מחיטין ושעורין והכוסמין נפטר בהפרשתם, ולהש"ך מפריש שלוש חלות, אמנם בנקודות הכסף כתב שזה רק באופן שיש שיעור של שלוש חלות, עי"ש.

בדין השני נאמר שאם יש חצי קב חיטין מצד זה וחצי קב שעורים מצד זה וחצי קב כוסמין מחברם באמצע, מצטרפים שתיהם אל הכוסמין ומשלימים אותו לשיעור ותורם רק מהכוסמין על שלשתן. והוסיף הט"ז שבחצי קב חיטין מצד זה וחצי שעורים מצד זה וקב כוסמין מחברן תורם רק מאחד, ובפרישה נסתפק בזה.

ב. דבר הפטור מחלה מפריד עיסה מומין אחד לב' חלקים (סעיפים ו-ז)

את הנידון השני נחלק לב' דינים: **א.** הדבר המפריד אינו בדין חלה (שו"ע ס"ו). **ב.** הדבר המפריד בדין חלה אבל פטור מחלה. (רמ"א ס"ו ושו"ע ס"ז).

בדין הראשון נאמר קב חיטים מצד זה וקב חיטים מצד זה וקב אורז באמצע או קב של גוי, או קב של חלה אינם מצטרפים.

בדין השני נאמר שאם היה ביניהם עיסה שהורמה חלתה (רמ"א סס"ו) או קב של אחד מחמשת המינים שלא מצטרף לחיטין (כמו שיפון או מין אחר) או קב של אשה אחרת שג"כ לא מצטרף, מ"מ כיון שהוא בר חיוב חלה מצטרפים שני הקבין של החיטין.

ג. צירוף חדשה וישנה (סעיף ח')

בנידון השלישי ישנם ב' דינים: **א.** צירוף חדשה לישנה. **ב.** הפסקה בין ב' חדשים או ב' ישנים.

בדינים אלו נידונים אותם מקרים שראינו בב' הנידונים הקודמים רק שבמקום צירוף עיסות ממינים שונים, נידונים כאן צירוף עיסה ישנה וחדשה, או הפרדה בין ב' חדשות או ישנות.

שערים בהלכה

יב

בדין הראשון נאמר קב של תבואה חדשה וקב של ישנה אינם מצטרפים, ומבואר כאן בפוסקים שדין זה הוא מדרבנן, כלומר שמדרבנן גזרו שאינם מצטרפים שמא יבוא להפריש מזה על זה כיון שהם מין אחד, אבל מדאורייתא הם מצטרפים, ולכן צריך להפריש על כל אחד מעיסה אחרת שלא הורמה חלתה מן החדש על החדש, ומן הישן על הישן. **בדין השני** נאמר שקב של ישן מצד זה, וקב ישן מצד זה וחדש באמצע מצטרפין [וה"ה איפכא. רמ"א].

ג. דיני טעם דגן (סעיפים ט"ז)

נחזור לחלק השלישי שבענין הראשון בו מובאים דיני טעם דגן ובו ב' דינים: א. עיסה מחיטים ואורז. (סעיף ט"ז). ב. עיסת אורז שקיבלה טעם דגן משאור. (סעיף י"ז).

בדין הראשון נאמר העושה עיסה מחיטים ואורז אם יש בה טעם דגן חיבת בחלה ואע"פ שרובה אורז ואם לאו פטורה. לשיטת הט"ז דין זה דוקא באורז כיון שהוא נגדר אחרי החיטין. ואולם הש"ך חולק וס"ל שה"ה בשאר מינים.

בדין השני נאמר שאם נתן שאור מעיסת חיטים לעיסת אורז אם יש בה טעם דגן חיבת בחלה.

ד. ספיקות וביטול החיוב (סעיפים י"א-י"ב)

בחלק הרביעי שבענין הראשון ישנם ג' נידונים: א. תערובת של חיב בחלה ופטור מחלה. (סעיפים י"א-י"ב). ב. עיסה שאין בה שיעור ותפחה. (סעיף י"ג). ג. האיפור לבטל חיוב חלה. (סעיף י"ד).

לראשונה ישנו נידון בדינים שיש ודאי חיוב חלה בחלקם, ולבסוף ב' נידונים שאין בהם כלל חיוב. יש להעיר שהנידון הראשון שבחלק זה עוסק היאך מפרישים תערובת שבחלקה חיוב ובחלקה פטור, והוא כפי שהקדמנו לעיל שבסימן זה סודרו כל דיני הפרשת חלה הקשורים בגוף העיסה, ולא רק דינים של החלת החיוב.

א. תערובת של חיב בחלה ופטור מחלה (סעיפים י"א-י"ב)

את הנידון הראשון יש לחלק לג' דינים: א. שאור שהתערב בעיסה (סעיף י"א). ב. פת פטורה עם פת החיבת (סעיף י"ב) ג. פשטיד"א (רמ"א). הסדר בב' הדינים הראשונים הוא מעשי, לראשונה דין תערובת עיסה, ולאחמ"כ תערובת פת. ולבסוף תוספת של הרמ"א בנידון זה, שם התחדש דין פשטיד"א.

א. שאור שהתערב בעיסה (סעיף יא)

בדין הראשון ישנם ב' מקרים האחד שאור חיבת, בעיסה פטורה, והשני שאור פטור, בעיסה חיבת. במקרה הראשון נאמר נתן שאור מעיסה שלא הורמה חלתה לתוך עיסה שהורמה חלתה והכל ממין אחד אם יש לו קמח או עיסה שלא ניטל ממנה חלה, מפריש ממנו על זה השאור לפי חשבון, דהיינו אחד מארבעים ושמונה שבשאור, וסגי בזה כיון שהשאור (שעשה הכל טבל) הוא גורם החיוב, והוא מפריש עליו ממקום חיוב גמור, דהיינו ממקום אחר. [והוסיף הש"ך שה"ה עיסה שאינה של שאור שלא הורמה חלתה, ורע"א חולק שדוקא בשאור יכול להפריש ממק"א, ועיין פ"ת]. והוסיף הרמ"א שה"ה אם אין בזה שיעור חלה רק שיניחנו אצל העיסה הגדולה.

ובאופן שאין לו קמח או עיסה יפריש אחד מארבעים ושמונה שבכל העיסה. [דכיון שצריך להפריש מהעיסה, וחיובה בחלה היא מחמת שקיבלה טעם מהשאור ונעשית על ידה כולה חייבת, לכן יפריש כשיעור מהעיסה כולה דאזלינן בתר מעשה הפרשתו. ט"ז].

במקרה השני נאמר שאם נתערב שאור של פטור בעיסה של חיוב, דעת השו"ע שהדין כמו במקרה הראשון, והט"ז הוסיף שצריך לזוהר ליקח שיעור חלה יותר מהשאור של הפטור. והש"ך כתב להחמיר ללוש ב' עיסות אחת בשאור של הפטור, ואחת כשיעור חלה בלא השאור ולקרב העיסות, ולהפריש מהודאי חייב על הכל. והוסיף הרמ"א שלכתחילה אין לחמץ בשאור של פטור, ומ"מ אם כבר עשה מותר לכתחילה ליקח מאותה עיסה וליתן בעיסה אחרת שיהיה לשאור.

ב. פת פטורה עם פת חיבת (סעיף יב)

בדין השני שבתערובת החייב בחלה בפטור, נאמר בשו"ע שמי שנתערב לו פת שהפריש ממנו חלה עם פת שלא הפריש ממנו אם יש לו קמח, יעשה עיסה מחמש רבעים ויצרפנה עם הכיכרות בכלי ויפריש ממנה על הכיכרות שנתערבו. [ובט"ז כתב מהמהרש"ל שיכול גם לעשות עוגה קטנה ולצרפה].

ואם רוצה להפריש מיניה וביה צריך להפריש מעט מכל ככר וככר או יצרפם בכלי אחד ויפריש מכל אחד על כולם, עד שיפריש מכדי חשבון הכיכרות שהופרש עליהם כבר ומאחד יותר.

ג. פשטיד"א (רמ"א סעיף יב)

בדין השלישי שבנידון זה כתב הרמ"א האופה פשטיד"א מעיסה שלא הורמה חלתה, ובתוכה בשר, מותר להפריש מעיסה אחרת החיבת בחלה על זו, ונפטר ג"כ טעם העיסה הנכנס בבשר. [ויכול אפילו להפריש על הבשר גופיה, כיון שטעם כעיקר דאורייתא,

שערים בהלכה

יד

חשיב כמפריש מחיוב על הפטור. ש"ך]. ונחלקו הט"ז והדגול מרבבה אם אפשר להפריש מעיסת הפשטיד"א עצמה, פ"ת.

ב. עיסה שאין בה שיעור ותפחה (סעיף יג)

נחזור לנידון השני שבחלק הרביעי שם נאמר שעיסה שאין בה כשיעור ובעת אפייתה תפחה וגדלה עד שנראה שיש בה כשיעור פטורה, והוסיף הרמ"א שה"ה אם תפחה קודם אפיה.

ג. האיסור לבטל חיוב חלה (סעיף יד)

בנידון השלישי שבחלק זה כתב השו"ע אסור לעשות עיסתו פחות מכשיעור כדי להפקיע ממנו חיוב חלה. וכתבו הט"ז והש"ך שהאיסור דוקא כשמתכוין להפקיע, אבל לסיבה אחרת מותר. וכתב הש"ך דמ"מ נהגו הנשים להדר בכל ערב שבת אחר שיעור חלה. וציין לאו"ח סימן תנו שלענין פסח יש ללוש לכתחילה עיסות קטנות פחות משיעור חלה ואח"כ יצרפם בכלי להפריש מהן חלה.

ב. צירוף ב' עיסות לשיעור חלה (סימן שכב)

נשוב לענין השני (שבנושא השני) ובו נמצאים ההלכות העוסקות באופן שבו מצטרפים ב' עיסות לשיעור חיוב הפרשת חלה. ויש בענין זה ב' נידונים: א. צירוף לחיוב חלה. (סעיף א'). ב. אם צריך צירוף בהפרשת חלה. (סעיף ב'). הסדר בב' הנידונים הוא מעשי, לראשונה נידון על חלות החיוב, ולאחר מכן על ההפרשה.

א. צירוף לחיוב חלה (סעיף א)

בנידון הראשון ישנם ד' דינים: א. צירוף על ידי נשיכה. ב. צירוף סל. ג. צירוף בטבלה. ד. צירוף על ידי כיסוי המפה.

בדין הראשון נאמר שב' עיסות שאין בשום אחת כשיעור, אם נוגעות זו בזו עד שנדבקים מעט מזו בזו מצטרפים. (בתנאי שזה מין המצטרף ושל אדם אחד כמו שיבואר בעזה"ש בסימן הבא).

בדין השני נאמר שאם אינם נדבקים, אבל הם בסל אחד, הסל מצרפן, ואפילו אחר שנאפה ונעשה פת.

בדין השלישי נאמר שעל טבלא שאין לה לזבו אינם מצטרפים. ועפ"י הוסיף הרמ"א שלכן כשמצרף בכלי יש ליזהר שלא יהיה כיכר או עיסה למעלה מדופני הכלי. ואם הוא במקצת חוץ לכלי לט"ז מצטרף, וכתב הש"ך שלדעת הב"י מצטרף, ולדעת הב"ח אינו מצטרף.

טו

הלכות חלה

בדין הרביעי נאמר יש מי שאומר שאם מכסה הפת במפה נחשב ככלי ומצרף. [וכתב הש"ך שאין בזה חולק].

ב. אם צריך צירוף בהפרשת חלה (סעיף ב)

בנידון השני שבענין זה נאמר בסעיף ב' שאם מפריש מעיסה שיש בה שיעור על עיסה שיש בה שיעור, אין צריך צירוף כלי ולא נגיעה אלא כיון ששתיהן לפניו מפרישין מזו על זו.⁷

ג. מין העיסה ושיעורה התלויים בבעלים (סימן שבו)

הענין השלישי והאחרון (שבנושא השני) הם ההלכות הקשורות במין ובשיעור מצד האדם, ויש בזה ב' נידונים: א. כשאין בעיסה שיעור מצד דעת האדם. (סעיפים א-ג). ב. לא היה שיעור מצד דעת האדם ואח"כ השלים לשיעור. (סעיפים ד-ה).

ויש לציין שכאן סודרו ההלכות בחיוב החלה מצד האדם, רק בנוגע למין העיסה ושיעורה, אך יש עוד דינים הנוגעים לחלה מצד האדם ותלויים בהשתייכות העיסה כמו חלת גוי ועוד וסודרו לקמן בסימן של כפי שיבואר שם.

א. כשאין בעיסה שיעור מצד דעת האדם (סעיפים א-ג)

בנידון הראשון ישנם ג' דינים: א. צירוף ב' עיסות שאין בהם שיעור. (סעיף א'). ב. עיסה ע"מ לחלק. (סעיף ב'). ג. נשים שנתנו קמח לנחתום. (סעיף ג').

א. צירוף ב' עיסות שאין בהם שיעור (סעיף א')

בדין הראשון ישנם ב' פרטים: א. ב' אנשים. ב. אדם אחד.

בפרט הראשון נאמר שתי עיסות שיש בשתייהן יחד שיעור חלה, ואין באחת מהן כשיעור, ונשכו זו את זו, אם היו של שנים, אפילו הם ממין אחד פטורים מן החלה [אפילו נילושו יחד, ש"ך] כיון שסתם שנים מקפידים, ואם ידוע שאינם מקפידים על עירוב העיסות [בעודן בצק, למרות שדעתם לחלק אחר אפיה, ש"ך] הרי אלו מצטרפות, והוסיף הרמ"א שתלמידים הלומדים לפני רב, סתמא אינם מקפידים, ואם הם שותפים חייב בחלה. [כמבואר בסימן של, ש"ך].

ד. ובש"ך בנקוה"כ בסימן שכו האריך בזה וכתב שמ"מ ראוי לחוש שלמוקף צריך צירוף סל אך לא נגיעה. ובב"י הגר"א האריך ומסיק כשו"ע אך הוסיף שאם נמצאים בכלים והם פתוחים צריך שיגעו הכלים זה בזה אפילו שהם בבית אחד. ואם הכלים סגורים אין זה מוקף כלל עד שיפתחו ויקרבם שיגעו זה בזה.

שערים בהלכה

טז

בפרט השני נאמר שאם אותם שתי עיסות היו של איש אחד, אם היו ממין אחד (עפ"י המבואר בסימן שכד ס"ב) מצטרפים וחייבים בחלה שסתם אחד אינו מקפיד, ואם משני מינים היו אין מצטרפין. ואם היה מקפיד שלא תיגע עיסה זו בזו ולא תתערב מסתמא מקפיד ואינו מצטרף.

והוסיף הרמ"א שה"ה אם בעיסה אחת יש כרכום ובשניה אין כרכום. אמנם זה דוקא אם אין שיעור בכל אחת, אבל אם יש שיעור מפריש מאחת על חברתה, אם הם של אדם אחד, ולהט"ז צריך שיגעו וינשכו זה בזה ולהש"ך גם בלא זה, וצריך רק שיהיו הם לפניו.

ב. עיסה ע"מ לחלק (סעיף ב)

בדין השני ישנם ב' פרטים: א. נחתום. ב. שאר אדם.

בפרט הראשון נאמר נחתום שעשה עיסה לעשותה שאור לחלק לחלקים קטנים שלא יבוא בהם שיעור חלה, חייבת בחלה כיון שאם לא תימכר לחלקים, יעשנה פת ויתחייב בחלה.

ובפרט השני נאמר שאר אדם שעושה עיסה לחלקה בצק פטורה [אבל דעתו לחלקה אחר אפיה חייבת. ט"ז].¹⁷ [והאחרונים האריכו לדון בנחתום העושה עיסה גדולה ובאות נשים ולוקחות כל אחת כדי שיעור עיסה החייבת בחלה וכל אחת נוטלת חלה מהעיסה שלקחה, ותו"ד שהמשאת בנימין מתיר בערב שבת והב"ח אוסר, והט"ז מתיר אם הוא באופן שיש נשים רגילין ליקח בכל ע"ש מזה הנחתום ולא באופן אחר, ועי"ש בש"ך].

ג. נשים שנתנו קמח לנחתום (סעיף ג')

בדין השלישי נאמר נשים שנתנו קמח לנחתום לעשות להן שאור, אם אין בשל כל אחת כשיעור אע"פ שבכללן יש שיעור, פטורה. ומוסיף הרמ"א שזה דוקא אם עירבן שלא מדעתן, אבל מדעתן חייב שהרי אינם מקפידין.

ב. לא היה שיעור מצד דעת האדם ואח"כ השלים לשיעור

(סעיפים ד-ה)

נחזור לנידון השני שבסימן זה, ויש בו ב' דינים: א. שחל בעיסה הפטורה חלות פטור. (סעיף ד'). ב. בסתם עיסה הפטורה לא שייך להחיל חלות פטור. (סעיף ה').

ה. נחלקו האחרונים אם ע"מ לחלק דוקא לאחרים [ש"ך ובי' הגר"א] או גם כשמחלק אצלו. ובפ"ת הביא שיטת המעדני מלך שגם אדם שמחלק בציקו לאפות חלק בסעודה זו וחלק באחרת פטור, והביא שיטת הבית אפרים שע"מ לחלק דוקא כשדעתו שלא יצטרף אחר אפיה. ושיטת החזו"א שהעיקר אם מקפיד שאחרי החלוקה לא יהיה צירוף ולא יישכו הבצקים זה בזה אבל אם אינו מקפיד על הנשיכה חייבת.

יז

הלכות חלה

יש להעיר שהדין השני שבכאן אינו קשור לנושא הנידון שבסימן זה, שהוא שיעור חלה מצד האדם, וסודר כאן אגב הדין הקודם. [כמבואר בשערים בהלכה פרק ה' אות ז].

בדין הראשון נאמר שבאופן שעשו עיסה ע"מ לחלק וחילוקה, ובכל חלק אין שיעור חלה, ואח"כ הוסיף כל אחד על חלקו עד שהשלימו כל חלק לשיעור הרי זו פטורה, כיון שבשעת החובה חל עליהם פטור מפני שעשאוה לחלק ונחשב כאילו הופרש ממנו חלה, ושוב לא יתחייב. [ואם במה שהוסיף יש שיעור חלה מצד עצמו, פשיטא שחייב, ש"ך].

והוסיף הרמ"א שה"ה באדם אחד שעשה שני קבין ודעתו לחלקם וחלקם והוסיף עליהם לשיעור חלה שיהיה פטור. אמנם אם בשעה שעשאו עיסה לא היה ע"מ לחלקם לא מהני אח"כ החלוקה לפוטרים.

ואגב דין זה של השלמה לשיעור חלה בדבר שחל בו פטור מחלה, הביא כאן השו"ע דין נוסף שמפריש חלה מעיסה שאין בה שיעור אינה חלה, ולכן שתי עיסות שבכל אחת אין שיעור חלה, והפריש מכל אחת חלה, ואח"כ עירב העיסות ועשאן עיסה אחת חיבת בחלה.

ובזה נגמר ונחתם הנושא השני שהתחיל בסימן שכד ועוסק בדינים התלויים במין העיסה ושיעורה.

ג. דיני ההפרשה (סימנים שכז-שכח)

כפי שנתבאר לעיל, הסימנים הקודמים לסימן זה עסקו בחלקם הגדול בהחלת חלות חיוב החלה מצד המקום, גוף העיסה, המין השיעור והבעלים, וכעת לאחר שהושלמו כל תנאי החיוב להפרשת חלה מגיעים אנו לדיני ההפרשה. הסדר בכל זה הוא מעשי כדרכם של הטור והשו"ע. [נחזור על מה שהערנו כבר שגם בסימנים שקדמו לכאן נתבארו כמה ענינים ודינים הנוגעים להפרשה ולחלה שהופרשה, אם הם קשורים בענינים שנידונו בסימנים לעיל והם המקום או גוף העיסה או הבעלים. וכפי שנתבאר כל דבר במקומו].

לאחר הקדמה זו נשוב כעת לנושא השלישי והאחרון [שבחלק השני של הלכות חלה העוסק בהגדרות ובדינים של המצוה] בו מובאים דינים הנוגעים להפרשת החלה, ויש לחלקו לב' ענינים: א. הזמן הראוי להפרשה (סימן שכז). ב. הלכות הנוגעות להפרשה (סימן שכח). הסדר בב' ענינים אלו הוא מעשי, לראשונה מגיע הזמן הראוי להפרשה, ולאחר מכן ההפרשה.

שערים בהלכה

יח

א. הזמן הראוי להפרשה (סימן שכז)

את הענין הראשון [שכנושא השלישי] יש לחלק לה' נידונים: א. מפריש חלתו קמח (סעיף א'). ב. הפרשת חלה כשעירב הקמח במים. (סעיף ב'). ג. הפרשת חלה אחר גמר הלישה. (סעיף ג'). ד. אכילת עראי עד גמר הלישה (סעיף ד'). ה. הפרשת חלה מן הפת אחר אפיה. (סעיף ה). הסדר בחמשת נידונים אלה הוא מעשי, לראשונה קמח אח"כ עירוב הקמח במים לאחמ"כ גמר הלישה ודין אכילת עראי עם גמר הלישה ולבסוף דין הפת.

א. מפריש חלתו קמח (סעיף א')

בנידון הראשון ישנם ב' דינים א. שם חלה בעודו קמח. ב. מפריש קמח ואומר שיחול שם חלה כשתהיה עיסה. בדין הראשון נאמר המפריש חלתו קמח אינה חלה, ואם טעו ונתנו לכהן צריך להחזיר ואם לא, זה גזל בידו [ואפילו אם הנותן ידע שלא מפרישים בכה"ג ונתן לשם מתנה. ט"ז] ושאר העיסה חיבת בחלה, והקמח שהפריש לשם חלה אם יש בו עומר ומשהו עיסה ה"ז מפריש ממנה חלה.

בדין השני נאמר שאם מפריש קמח ואומר כשתיעשה עיסה יחול עליה שם חלה דבריו קיימין.

ב. הפרשת חלה כשעירב הקמח במים (סעיף ב')

בנידון השני ישנם ב' דינים: א. הפריש כשעירב הקמח במים ולא נשאר בעריבה קמח שאינו מעורב בשיעור חלה. ב. נשאר קמח בעריבה שלא נתערב, בשיעור חלה.

בדין הראשון נאמר אימתי מפרישין חלה, כשיתן המים ויערב הקמח בשיעור חלה במים, וצריך שלא ישאר בעריבה שום קמח שלא נתערב בשיעור חלה, כיון שבכה"ג אין החלה פוטרת מה שיתערב אחר כך.

ובדין השני ישנם ג' פרטים, א. עיקר הדין. ב. ללמד הנשים. ג. שריפת החלה.

בפרט הראשון נאמר שאם ידוע שאח"כ יהיה עוד שיעור של חלה קמח שלא נתערב במים, יפריש החלה מיד, ולא יקדישה אלא יאמר ה"ז מוכנת לחלה ולא תתקדש זו שבידי עד שתיעשה כולה עיסה אחת או שיקדיש מעכשיו ויתנה שכשיתערב הקמח אח"כ כשיעור החלה תחול החלה זו אף על הקמח.

ובפרט השני הוסיף בזה השו"ע שאם יש חשש שיתערבו שיעור חלה אח"כ, טוב ללמד הנשים להתנות כך.

ובפרט השלישי הוסיף השו"ע שצריך ליהזר שלא לישרוף החלה עד אחר כל העריכה, דאל"כ גם אם יתנה אינה חלה על המתגבל אחר כך.

יט

הלכות חלה

ג. הפרשת חלה אחר גמר הלישה (סעיף ג')

בנידון השלישי נאמר שבזמן הש"ס שעשו עיסותיהן בטהרה תיקנו חז"ל לנשים שיפרישו החלה בטהרה מיד שידבק הקמח מעט, כי חששו שתטמא העיסה ויצטרכו להפריש חלה טמאה ולא תהיה ראויה לכהן, אבל האידנא שכל העיסות טמאות, טוב להמתין מלהפריש חלה עד אחר גמר הלישה, שתיעשה כל העיסה גוף אחד ויפריש החלה על כולו.

ד. אכילת עראי עד גמר הלישה (סעיף ד')

הנידון הרביעי סודר כאן אגב הזמן שבו אנו עוסקים שהוא גמר הלישה, ובו נאמר אוכלים עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחיטים ויתחייב הקמח במים (שדרך החיטים ללוש ולגלגל יפה), ובשעורים (שגם כשלשין אותם עיסתם מתפרדת ואינו יכול לגלגל יפה) עד שתטמטם ביד, וידבקו קצתם בקצתם עד שיהיו גוף אחד.

ה. הפרשת חלה מן הפת אחר אפיה (סעיף ה')

בנידון החמישי והאחרון שבסימן זה נאמר שאם לא הפריש החלה בצק, אלא אפה הכל ה"ז מפריש מן הפת.

ב. הלכות הנוגעות להפרשה (סימן שכח)

נחזור לענין השני [שבנושא השלישי של דיני ההפרשה] אשר בו נידונים הלכות הקשורות במעשה ההפרשה. והנה כבר כתבנו לעיל ונחזור מזה כאן שהטור בתחילת הלכות חלה [שם נתבאר עיקר מצות הפרשת חלה] כתב "שיעור הפרשת חלה מהתורה כל שהוא וחכמים נתנו בו שיעור כאשר יתבאר", וכונתו לסימן שכח בו סודרו הלכות ההפרשה. לעומתו השו"ע, למרות שבדר"כ הולך בסידור ההלכות אחר הטור נטה בזה מדרכו ולעיל בתחילת הלכות חלה סידר את הלכות השיעור מדאורייתא ומדרבנן.

את הענין השני יש לחלק לג' נידונים: א. דיני הברכה. (סעיף א'). ב. הפרשה ע"י סומא ושיכור. (סעיף ב'). ג. הפרשה על ידי אחר. (סעיף ג'). הסדר בזה הוא מעשי, לראשונה הברכה, לאחר מכן מעשה ההפרשה ע"י סומא ושיכור וכפי שיתבאר, ולבסוף הפרשה על ידי אחר.

א. דיני הברכה (סעיף א')

בנידון הראשון של דיני הברכה ישנם ג' דינים: א. חיוב הברכה ונוסחה. ב. ברכה ערום. ג. ברכה על שתי הפרשות.

בדין הראשון נאמר בשעה שיפריש חלה יברך אשר קידשנו במצותיו וציונו להפריש תרומה, והרמ"א הוסיף או להפריש חלה [ועדיף להפריש תרומה, ש"ך. ולב"ח ומהרש"ל ומשמע גם לש"ך עדיף לומר תרומה חלה, ולט"ז אין קפידא בזה].

שערים בהלכה

כ

בדין השני נאמר שאיש אסור להפריש ערום מפני שא"א לברך, אבל אשה מותרת והוא שפניה של מטה טוחות בקרקע.

ובדין השלישי נאמר שבמקום שמפרישין ב' חלות [כמב' בסמ"ח ש"כג] לא יברך רק כשמפריש הראשונה כיון שהשניה היא להיכרא בעלמא.

ב. הפרשה על ידי סומא ושיכור (פעיף ב')

בנידון השני נאמר שהסומא והשיכור מפרישין חלה לכתחילה, ואע"פ שתרומה לא תורמים לכתחילה, זה דוקא בתרומה שחוששים שיפריש מהרעה על היפה, אבל בחלה אין בעיסה רעה ויפה, ולכן מותר לכתחילה.

ג. הפרשה על ידי אחר (פעיף ג')

בנידון השלישי והאחרון שבסימן זה התחדש שצריך רשות בשביל להפריש חלה מעיסה של בעה"ב, ויש בזה ו' דינים: א. עיקר הדין, ב. זכין. ג. משרתת. ד. שני שותפין. ה. נתן רשות בעודו קמח. ו. אורח.

בדין הראשון נאמר בשו"ע אין מפרישין חלה בלא רשות בעל העיסה. [ואם הפריש לא מהני, ואם הוא גבל לכתחילה לא ובדיעבד מהני, ש"ך].

בדין השני הוסיף הרמ"א שאם יודעים שזו זכות לבעל העיסה כגון שהיתה עיסתו מתקלקלת מותר ליטול חלה בלא רשותו, דזכין לאדם שלא בפניו.

בדין השלישי הוסיף הרמ"א שמשרתת שבבית יכולה ליטול חלה בלא רשותו, כיון שרגילות הוא לפעמים שבעלת הבית נותנת לה רשות. [והב"ח אסר במשרתת אלא א"כ יש חשש קלקול, והט"ז אסר בערב שבת כשאין חשש קלקול, והבית הלל אסר בערב שבת אפילו בחשש קלקול, ובשאר ימי שבוע מתיר].

בדין הרביעי הוסיף הרמ"א ששני שותפין אינם צריכים רשות זה מזה, אבל אחר המפריש לשותפים צריך רשות מכל בעלי העיסה.

בדין החמישי נאמר שאם נתן רשות לאחר להפריש אפילו בעודו קמח מועיל, ואע"פ שעדין לא נתחייב כיון שבירדו להביא עיסה ולומר עיסה זו תהא חלה על קמח לכשיהיה נילוש.

ובדין השישי נאמר שהאורח יאמר לבעה"ב להפריש לו חלה מכל עיסות שתעשה לו בעוד שיהיה בביתה, כדי שלא תצטרך ליטול רשות בכל פעם.

חלק ג. אופנים או מקרים הנוגעים לביטול החיוב

(סימנים שכט - ש"ל)

החלק השלישי והאחרון שבהלכות חלה הוא ביטול החיוב, ובו מתבארים בדרך כלל האופנים בהם העיסה פטורה מחלה, או צדדי פטור, ספיקות ומחלוקות. דרכם של הטור והשו"ע לסדר חלק זה לבסוף, כיון שאינם האופנים הפשוטים של הענין הנידון. [ועיין בזה שערים בהלכה פרק ה' אות א'].

בחלק זה ישנם ב' ענינים: א. הפטור מצד שאינו לחם (סימן שכט). ב. הפטור מצד הבעלים או מטרת העיסה (סימן של). בענין הראשון התחדש שחיוב חלה הוא רק בלחם ונידונים האופנים בהם העיסה אינה לחם, ובענין השני נידונים האופנים בהם העיסה פטורה מצד הבעלים כמו עיסת גוי, או יעודה ותכליתה של העיסה כגון עיסה העשויה לבהמה. הסדר בענינים אלו הוא, לראשונה הפטור מצד גוף הדבר, ולבסוף הפטור מצד דברים חיצוניים. כמובן שהסימנים עוסקים בפטורים שהזכרנו על דרך כלל, אך מובאים גם כן אופנים של חיוב שקשורים בהגדרת שם לחם, או בענין השני ישנם נידונים שקשורים לבעלי העיסה או ליעודה.

א. הפטור מצד שאינו לחם (סימן שכט)

בענין הראשון התחדש שרק לחם חייב בחלה ומה שלא נכנס תחת שם לחם, אינו חייב בחלה, ודבר זה תלוי במה נילושה העיסה ואם נאפית או מתבשלת ובמה נאפית, וכפי שיבואר.

את הענין הראשון יש לחלק לד' נושאים: א. הפטור של אינו לחם באופן כללי (סעיף א'). ב. אישה רגילה במים. (סעיפים ב-ז). ג. אישה במים רותחין. (סעיף ח'). ד. אישה במי פירות. (סעיפים ט-י). הסדר בד' הנושאים ברור, לראשונה עיקר הפטור על דרך כלל, לאחר מכן נילוש במים שזהו התדיר והרגיל, לאחריו במים רותחין (שזה קשור עדין בלישת מים) ולבסוף אישה מיוחדת במי פירות שפחות תדירה ולכן סודרה בסוף.

א. הפטור של אינו לחם באופן כללי (סעיף א')

בנושא הראשון נאמר אין חיוב חלה אלא בעיסה הראויה לבוא לידי לחם, שכתוב ראשית עריסותיכם וכו' והיה באכלכם מלחם הארץ [נסתם לחם אינו אלא העשוי מקמח ומים וכה"ג, ש"ך] ולפיכך הסופגנין דהיינו רכים העשויים כספוג, והדובשנין והאיסקריטין והם מטוגנים בדבש פטורים מן החלה!

1. בפירוש סופגנין דובשנין ואיסקריטין, הנו"כ בשו"ע סתמו ולא פירשו, ועיין בב"ח ובפרישה. וע"ע בחדרי דיעה שכתב שלכאורה דין סופגנין תליא בסעיפים דלקמן.

שערים בהלכה

כב

ב. לישה רגילה במים (סעיפים ב-ז)

בנושא השני נידונים עיסות שנילושו במים ועשו מהם בלילה רכה או עבה, ולאחר מכן נעשתה אפיה או בישול או טיגון, וכן אופנים שונים של אפיה, או בלא אפיה, וכפי שיבואר.

בנושא זה ישנם ג' נידונים: א. אפיה בישול וטיגון בבליעה רכה ועבה. (סעיפים ב-ד). ב. אפיה מיוחדת. (סעיף ה). ג. בלא אפיה. (סעיפים ו-ז). הסדר בזה ברור, לראשונה אפיה בישול וטיגון, שהם האופנים התדירים יותר, לאחר מכן אופנים שונים של אפיה מיוחדת, ולבסוף אופנים שאין אפיה כלל ופחות מצוי ותדיר ולכן סודרו לבסוף.

א. אפיה בישול וטיגון בבליעה רכה ועבה (סעיפים ב-ד)

בנידון הראשון ישנם ב' דינים: א. בליעה רכה (סעיף ב'). ב. בליעה עבה. (סעיפים ג-ד).

א. בליעה רכה (סעיף ב)

בדין הראשון נאמר שעיסה שבלייתה רכה ואפאה בתנור או במחבת בין שהרתיח ואחר כך הדביק בין שהדביק ואח"כ הרתיח חיבת בחלה, ובלבד שאפאה שלא על ידי משקה, דאילו טיגנה במשקה פטורה.

ב. בליעה עבה (סעיפים ג-ד)

בדין השני של בליעה עבה ישנם ג' פרטים: א. בליעה עבה שגלגלה ע"ד לבשלה וכדו'. (סעיף ג'). ב. גלגלה ע"ד לחם ונמלך. (סעיף ג'). ג. עשאה ע"ד לבשלה ודעתו לאפות ממנה מעט. (סעיף ד').

א. בליעה עבה שגלגלה ע"ד לבשלה (סעיף ג')

בפרט הראשון נחלקו הראשונים, שיטת הר"ש שדעתו של האדם בשעת הגילגול קובעת, ולכן עשה עיסה שבלייתה עבה וגילגלה על דעת לבשלה או לטגנה או לעשותה סופגנין או ליבשה בחמה ועשה כדעתו הראשונה פטורה דאזלינן (בשעה שהיתה עיסה) בתר דעתו וכיון שבאותה שעה דעתו שלא תהיה לחם פטורה.

לעומת זאת ר"ת חולק וסובר דלא אזלינן בתר דעתו, אלא אם בשעת גילגול היתה עבה, חיבת.

ולמעשה השו"ע פסק כדעת הר"ש וכן דעת הרא"ש והרמב"ם, אמנם כתב הש"ך דכיון שהרבה פוסקים חולקים בזה, לכן יש להפריש חלה בלא ברכה או לאפות מעט ממנה שעל ידי כן תתחייב כולה כמו שיבואר בפרט השלישי שבסעיף ד'.

ב. גלגלה ע"ד לחם ונמלך (סעיף ג')

בפרט השני נאמר שגם לשיטת הר"ש אם נמלך חייב, ולכן אם גלגלה ע"ד לחם ונמלך לבשלה או לטגנה או לעשותה סופגנין או ליבשה בחמה חייבת שכבר נתחייבה משעת גלגול, וכן אם גלגלה ע"ד סופגנין וכיו"ב ונמלך לעשותה לחם חייבת.

ג. עשאה ע"ד לבשלה ודעתו לאפות ממנה מעט (סעיף ד')

בפרט השלישי התחדש שגם לדעת הר"ש שע"ד לבשלה פטור, מ"מ אם דעתו לאפות ממנה מעט, אפילו אין באותו מעט שיעור חלה, כולה מתחייבת על ידו, ופסקו הט"ז והש"ך לברך בהפרשה זו. [ונחלקו בדעתו לאפות מעט, שיטת הב"ח וכך פסק הש"ך שבעתו לאפות, אפילו לא אפה מתחייב כולו, וכתב להלכה לדקדק לכתחילה יפריש חלה ואח"כ יקח אותו מעט ויאפנו, ואם אפו קודם יניחנו אצל העיסה ויפריש על הכל.

לעומת זאת דעת הט"ז שאם מתחילה כונתו לאפות נתחייב כולה תיכף, אבל אם כונתו היתה תחילה לבשל כולה, ואח"כ נמלך לאפות צריך לאפות דוקא תחילה].

ב. אפיה מיוחדת (סעיף ה')

נחזור כעת לנידון השני [שבנושא השני העוסק בלישה רגילה במים] ובו ג' דינים: **בדין** הראשון נאמר שטרייתא דהיינו עיסה שבלילתה רכה ושופכין אותה על הכירה ומתפשט עליה ונאפית פטורה.

בדין השני נאמר שאם יש בכירה גומא ושופכין אותה לתוכה חשוב לחם וחייב. **ובדין** השלישי הוסיף הרמ"א שבצק שאופין אותו בשיפור ומושחים אותו בביצים או בשמן או במי פירות פטור.

ג. בלא אפיה (סעיפים ו'-ז')

בנידון השלישי ישנם ג' דינים: **א.** עיסה ליבשה בחמה (סעיף ו'). **ב.** קלי (סעיף ו'). **ג.** לחם העשוי לכותח. (סעיף ז'). **בדין** הראשון שבסעיף ו' נאמר שהעושה עיסה ליבשה בחמה בלבד פטורה, והוסיף הש"ך שאם היה גם אפיה בתחילתה או בסופה, ודאי איקרי לחם וחייבת.

בדין השני שבסעיף ו' נאמר שקלי שלשין אותו במים או דבש ואוכלים אותו בלא אפיה פטור, אבל אם לשו אותו לאפותו חייב.

ובדין השלישי שבסעיף ז' נאמר שלחם העשוי לכותח (פירש רש"י אין אופין אותו בתנור אלא מיבשין אותו בחמה) מעשיה מוכיחים – אם עשאה כעבין כלומר שערכו ועשאו כצורת לחם חייב להפריש בכרכה דיש חשש שיתחלף בשאר עיסה [ובט"ז כתב שמא ימלך לאפות ממנו שיעור חלה], אבל אם עשאה לימודין אין חשש שיתחלף ופטור.

ג. לישה במים רותחין (סעיף ח')

נשוב כעת לנושא השלישי והוא לישה במים רותחין, וכתב השו"ע בסעיף ח' שבין שנתן רותחין על גבי הקמח ובין שנתן קמח ברותחין חייבת, בין שנאפה בתנור או באילפס בלא משקין.

[ויש להעיר כאן שכפי שכבר כתבנו למרות שבכה"ג חייבת בחלה, בכ"ז סודרה הלכה זו בסימן זה כיון שאינו לחם רגיל כיון שחלטיה מעיקרא ורק כיון שלבסוף אפאו בתנור בלא משקין לחם קרינן ביה, ומקומו כאן בסימן זה שאנו דנים על השם לחם].

ד. לישה במי פירות (סעיפים ט-י)

בנושא הרביעי והאחרון שבסימן זה ישנם ב' נידונים: א. דין עיסה שנילושה במי פירות (סעיף ט'). ב. שלא ללוש במי פירות (סעיף י').

א. דין עיסה שנילושה במי פירות (סעיף ט')

בנידון הראשון מובא בטור מחלוקת ראשונים בעיסה שנילושה במי פירות שיטת הרמב"ם לחיוב, והרא"ש מסתפק בזה. השו"ע הכריע שחיבת בחלה, והש"ך כתב שיש להפריש בלא ברכה, או אם יש לו עיסה שלא הורמה חלתה יניחה אצל העיסה שנילושה במי פירות, ויפריש על שתיהם¹.

ב. שלא ללוש במי פירות (סעיף י')

בנידון השני [שבנושא זה של לישה במי פירות] ישנם ג' דינים: א. לא ללוש במי פירות. ב. כיצד יעשה. ג. עבר ולש.

בדין הראשון כתב השו"ע שיש ליהזר מללוש במי פירות שאינם משבעה משקין או ביצים, דאע"ג שפסק השו"ע שחיבת בחלה מ"מ מה יעשה בחלתה, דאע"ג שכולנו טמאי מת, מ"מ החלה טהורה דלא הוכשרה לקבל טומאה כיון שנילושה במי פירות, ואסור לשרוף חלה טהורה, ולאכלה ג"כ א"א כיון שהיא טהורה, ואנו רובן טמאים וטמא אסור

ז. והפ"ת הוסיף בזה ב' דינים: א. דברי הש"ך דוקא באופן שבעיסה שלא הורמה אין שיעור חלה בפני עצמה ומצרפה לעיסה זו ומפריש בלא ברכה, אבל אם יש לו עיסה שיש בה שיעור אסור להפריש שמא הוי מחיוב על הפטור.

ב. עוד כתב הפ"ת שנחלקו האחרונים אם הרא"ש הסתפק בכל גווני, או שבשבעת משקין כיון ודבש פשיטא ליה שחייב, וכל הספק היה במי פירות שאינם משבעה משקין או מי ביצים, ובעיסה שע"י צוקר יפריש בלא ברכה, ושלא כדין נהגו העולם שנוטלים חלה מן לעקיך בלא ברכה.

כה

הלכות חלה

לאכול תרומה טהורה, ויצטרך ליתנה לכהן קטן שלא ראה קרי. ולכן לכתחילה אסור ללוש במי פירות שאינם משבעת המשקין. [וכתב הפ"ת שזה דוקא בקמח שלא נלתת, ולא נתן מלח שלנו שבא ממים].

בדין השני כתב השו"ע שהעיצה בזה שיערב עמהם אחד משבעה משקין. וכתב הש"ך דוקא כשמערב בשעת לישה קודם שחל חיוב חלה, אבל אחר שלש במי פירות ונתחייב בחלה אין לערב בו שאר משקין^ה.

ובדין השלישי והאחרון שבנידון זה כתב הרמ"א שאם עבר ולש בלא שבעה משקין לא ישרוף החלה אלא יתן לכהן קטן.

ב. הפטור מצד הבעלים או מטרת העיסה (סימן של)

נשוב לענין השני [שבחלק השלישי והאחרון שבהלכות חלה] וגם הוא עוסק בביטול החיוב, ובו מסתימות הלכות חלה.

כפי שהקדמנו בסימן הקודם, חלק זה עוסק ברובו בפטור או צדדי פטור מחיוב חלה, כאשר סיבות הפטור תלויות בגורמים חיצוניים לעיסה, ולא בגוף העיסה ולכן הוא סודר בסוף. יחד עם זאת, ברור שמובאים כאן גם אופנים מסוימים השייכים לענין זה, ובהם יש חיוב חלה.

כמו כן נקדים לומר, שההלכה המובאת כאן בסעיף ב' בה נאמר עיסת השותפין חייבת, אינה קשורה לסימן זה באופן ישיר, ואדרבה היא שייכת יותר לסימן שכו, ויעויין כאן בב"י שבאמת מציין לסימן שכו, ששם הוא האריך בהלכה זו, ונראה שהיא סודרה כאן אגב הלכה ג' העוסקת בעיסה ששותפין בה ישראל ונכרי, והיא מהוה מעין הקדמה לסעיף ג'. [ויעויין בענין זה בשערים בהלכה פרק ה' אות ט', ובאמת שניכר שהלכה זו מפסיקה ברצף ההלכות של עיסת נכרי, ובע"כ שצ"ל כמו שכתבנו].

את הענין בו אנו עוסקים יש לחלק לג' נושאים: א. **עיסת נכרי** (סעיפים א-ו). ב. **עיסת הפקר**. (סעיף ז'). ג. **עיסת בהמה** (סעיפים ח-ט). הסדר בג' נושאים אלו, לראשונה ב' הנושאים הראשונים העוסקים בפטורים מצד הבעלות על העיסה [כשהנושא הראשון של עיסת נכרי תדיר מעיסת הפקר ולכן הוקדם] ולבסוף פטור מצד דבר יותר רחוק מבעלות העיסה והוא יעודה ומטרתה של העיסה.

ח. ובפ"ת הביא שיטת השער המלך שמי פירות שנתערבו בשבעה משקין הולכין אחר הרוב, ובנתערבו במים אפילו כל שהן חשיב משקה ומכשיר, ושיטת הראב"ד שגם במים אזלינן בתר הרוב. וכתב הפ"ת שכל דברי הרמב"ם אם נתערבו המשקין זה בזה, אבל אם מתחילה לש במי פירות מכשיר כל אחד משבעה משקין אפילו במשהו.

שערים בהלכה

כו

א. עיסת נכרי (סעיפים א-ו)

את הנושא הראשון יש לחלק לג' נידונים: א. עיקר דין עיסת נכרי (סעיף א'). ב. עיסת השותפין (ב-ג). ג. עיסת נכרי שנתגייר. (סעיפים ד-ו). הסדר בזה הוא תדיר קודם, לראשונה עיקר פטור עיסת נכרי, לאחר מכן שותפות ולבסוף אופנים פחות שכיחים, ובהם גוי שנתגייר.

א. עיקר דין עיסת נכרי (סעיף א')

בנידון הראשון ישנם ד' דינים: א. עיסת נכרי. ב. לישת נכרי. ג. נתנה לישראל במתנה. ד. נכרי שהפריש חלה.

בדין הראשון נאמר שעיסת נכרי פטורה ואפילו לשה ישראל, דכתיב עריסותיכם ולא של עובדי כוכבים^ט.

בדין השני נאמר שעיסת ישראל חייבת אפילו אם גוי לש אותה.

בדין השלישי נאמר שאם הגוי נתנה במתנה לישראל, אם עד שלא גלגלה נתנה חייבת, לאחר שגילגלה פטורה, והכלל בזה שהכל תלוי של מי היתה העיסה בשעת גילגול.

ובדין הרביעי הוסיף הרמ"א שאם הגוי הפריש חלה אינו כלום ונאכל לזר. [ומודיעים אותו שאינו צריך כדי שלא יחשוב שזר אוכל חלה. ש"ך].

ב. עיסת השותפין (סעיפים ב-ג)

בנידון השני ישנם ב' דינים: א. עיסת שותפין (סעיף ב'). ב. שותפות של ישראל ונכרי. (סעיף ג').

בדין הראשון שבסעיף ב' נאמר עיסת השותפין חייבת. [ולעיל בהקדמה לסימן זה בארנו מקומה של הלכה זו בסימן זה].

בדין השני שבסעיף ג' נאמר ישראל שהוא שותף עם הנכרי אם אין בחלק הישראל כשיעור פטורה ואם יש בה כשיעור חיבת, ויכול להפריש מיניה וביה. [ואם הנכרי אינו שותף אלא זו עיסת ארנונית חייבת אפילו אין לישראל שיעור, דשמא ימלך הנכרי שלא ליטלה. ש"ך].

ט. והש"ך הביא מהדרישה שבמקומות שנשים קונות בצק מאופה גוי ולוקחים ממנו חלה, נראה דאסור אם לא שנאמר שיש לסמוך שנתנו מעות קודם הגילגול ומדאורייתא מעות קונות, או י"ל שכין שדרכו בכך העכו"ם לש מתחילה אדעתא דהכי, וכאילו נתן לישראל במתנה קודם הגילגול. וסיים בתשובת משאת בנימין דלאו שפיר עבדי ויש לבטל המנהג.

כז

הלכות חלה

ג. עיסת נכרי שנתגייר (סעיפים ב-ו)

בגידון השלישי ישנם ג' דינים: א. נכרי שנתגייר (סעיף ד). ב. שני גויים עשו עיסה ונתגייירו (סעיף ה'). ג. גוי וישראל עשו עיסה ונתגייר הגוי (סעיף ו'). הסדר בזה הוא לפי מורכבות הדין עפ"י הכלל תדיר קודם, ולכן לראשונה עיסה של גוי שנתגייר, לאחר מכן ב' גויים ולבסוף גוי וישראל ונתגייר הגוי.

בדין הראשון שבסעיף ד' נאמר נכרי שהיתה לו עיסה ונתגייר, גלגלה קודם שנתגייר פטור, אחר שנתגייר חייב ואם ספק חייב. [וכתב הש"ך דהאידינא שכל חלה מדרבנן צריך להיות פטור מספק, וכתב שמ"מ בזה"ז דהוא דרבנן היכא שיש ספק יש להפריש בלא ברכה].

בדין השני שבסעיף ה' נאמר שני גויים שעשו עיסה כשיעור וחילקה ואח"כ נתגייירו והוסיף כל אחד על חלקו אחר שנתגייירו עד שהשלימו לכשיעור הרי זו חייבת.

בדין השלישי שבסעיף ו' ישנם ב' אופנים: א. עשאוה שלא ע"מ לחלק. ב. עשאוה ע"מ לחלק.

באופן הראשון נאמר שהיתה העיסה בין גוי וישראל בשותפות ע"מ שלא לחלקה ונמלכו וחלקו ואח"כ נתגייר הגוי והוסיף כל אחד על שלו עד שהשלימו לשיעור, של ישראל חייבת [דלא בא מעולם לידי חיוב] ושל גוי פטורה [כיון שהיתה מחוברת לחלק ישראל שהוא בר חיובא ונחשב שהיה שעת חיוב ונפטר. עיין ט"ז].

באופן השני נאמר שבאופן הקודם בשינוי זה שמתחילה עשאוה ע"מ לחלקה גם של גוי חייבת [דאף של נכרי לא היה שעת חיוב, עיין ערך לחם].

ב. עיסת הפקר (סעיף ז')

נחזור לנושא השני [שבענין השני של ביטול החיוב] ובו ב' דינים: א. נתגלגלה בבעלים. ב. נתגלגלה בעודה הפקר.

בדין הראשון נאמר שאם העיסה נתגלגלה כשיש לה בעלים חייבת ודבר זה שייך או באופן שהפקירה וזכה בה קודם גלגול, או באופן שהפקירה אחר גלגול וחזר וזכה בה.

ובדין השני נאמר שהפקירה ונתגלגלה בעודה הפקר ואח"כ זכה בה פטורה.

ג. עיסת בהמה (סעיפים ח-ט)

בנושא השלישי והאחרון ישנם ב' דינים: א. עיקר דין עיסת בהמה (סעיף ח'). ב. עיסת הכלבים (סעיף ט').

שערים בהלכה

כה

בדין הראשון שבסעיף ח' נאמר שהעושה עיסה לבהמה ולחיה פטור.

ובדין השני שבסעיף ט' נאמר שעיסת הכלבים פטורה בב' תנאים, האחד שהרועים לא אוכלים ממנה, והשני שניכר בה שהיא לכלבים כגון שאינה ערוכה ועשויה כצורת לחם, אבל אם הרועים אוכלים ממנה או שעשויה כצורת לחם חייבת. [ונראה בביאור הגר"א שס"ט הוא ביאור לס"ח].

